

ویراست دوم
مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی
گروه نظرسنجی و افکارسنجی

رصد ماهانه تحولات حوزه رفاه، تامین اجتماعی و سیاستگذاری اجتماعی در سطح ملی
تحولات آذر ۱۳۹۹

اعتراضات معیشتی بازنشستگان:

در آستانه گذار

بررسی بازنمایی اعتراضات مستمری‌بگیران در رسانه‌ها در آذرماه سال ۱۳۹۹

فهرست مطالب

۳.....	بیان مسئله و اهمیت موضوع.....
۴.....	اعتراضات بازنشستگان از نمایی نزدیک.....
۸.....	از همسان سازی به متناسب سازی: استحاله منفی.....
۱۳.....	جمع بندی و نتیجه گیری.....

▪ بیان مسئله و اهمیت موضوع

اگرچه در سال‌های اخیر اعتراضات بازنشستگان و خاصه مستمری‌بگیران سازمان تامین اجتماعی همواره وجود داشته است اما در ماه‌های اخیر این اعتراضات سیری فزاینده داشته است. در ماه‌های سپری شده از سال ۱۳۹۹، که ماه‌های همه‌گیری بیماری کرونا نیز بوده است، چند موج اعتراضی گسترده از سوی بازنشستگان تامین اجتماعی رخ داده که در برخی از آنها اعتراضات به شکل همزمان و دست‌کم در ده شهر مختلف شکل گرفته است.

خاستگاه اعتراضات مستمری‌بگیران را می‌توان در دو بستر عمده شناسایی کرد و مورد تحلیل قرار داد. بستر اول، وضعیت کلی اجتماعی و اقتصادی ایران است: اقتصاد سیاسی ایران در چند دهه اخیر سیری همیشه فقرزا داشته و از این حیث اقتصاد سیاسی ایران را می‌توان خاستگاه کانونی و مشترک تمام اعتراضات معیشتی در دهه‌های اخیر دانست. در سال‌های دهه نود به طور عام و در دو سال اخیر همزمان با بحران کم‌سابقه اقتصادی در کشور، به طور خاص؛ تمامی اعتراضاتی که می‌توان آنها را ذیل اعتراضات معیشتی جای داد به طرز چشمگیری افزایش داشته‌اند.

در این میان اعتراضات مستمری‌بگیران سرمنشأیی ویژه و خاص هم داشته است که آن وضعیت اقتصادی و فقر بازنشستگان و مستمری‌بگیران است. تاکنون چندین مطالعه درباره فقر مستمری‌بگیران در ایران در دهه‌های مختلف منتشر شده که پیش‌تر در یکی از همین سلسله گزارش‌های ماهانه که به موضوع همسان‌سازی اختصاص داشت به برخی از آنها اشاره شده بود. فقر بازنشستگان مسئله‌ای است که در بازه زمانی نسبتاً طولانی شکل گرفته و به مرور انباشت شده و در این بین طرح همسان‌سازی حقوق مستمری‌بگیران و بازنشستگان یکی از راه‌های موثر برای کاهش فقر بازنشستگان است که می‌توان گفت بر سر سازنده و مثبت بودن آن اجماع وجود دارد.

در میانه سال ۹۹ موضوع همسان‌سازی یا متناسب‌سازی حقوق مستمری‌بگیران تامین اجتماعی به شکل جدی‌تری مطرح شد و در واقع شکل عملیاتی به خود گرفت. تا پیش از این، بازنشستگان تامین اجتماعی در فرم‌های مختلف اعتراضی، نظیر بیانیه و نامه سرگشاده و تجمعات مختلف، بر اجرای همسان‌سازی تاکید کرده بودند و می‌توان گفت که همسان‌سازی یکی از اصلی‌ترین مطالبات بازنشستگان در سال‌های اخیر بوده است. اجرای همسان‌سازی حقوق مستمری‌بگیران بی‌شک گامی موثر در راستای بهبود وضعیت معیشتی بازنشستگان به‌شمار می‌رود و ضرورت اجرای آن بارها توسط بازنشستگان، فعالان و تشکل‌های کارگری و بازنشستگی اعلام شده بود. اما موج جدید

اعتراضات بازنشستگان در روزهای پایانی آذرماه و پس از اجرای قانون همسان‌سازی، نشان می‌دهد که این طرح درست و ضروری در محقق کردن تمام اهداف خود موفق نبوده و خود به منشأیی برای اعتراضات تازه بدل شده است. در این گزارش که به شکلی سریع و چکیده فراهم شده، تلاش شده تا مهم‌ترین نکات موجود در اعتراضات تازه بازنشستگان تامین اجتماعی برجسته شود تا از این طریق نقدهای وارد شده بر اجرای همسان‌سازی نیز روشن‌تر شوند.

▪ اعتراضات بازنشستگان از نمایی نزدیک

همان‌طور که اشاره شد، در ماه‌های اخیر چندین موج اعتراضی از سوی بازنشستگان تامین اجتماعی رخ داده که از میان آنها می‌توان به تجمعات اعتراضی در روز ۲۵ مرداد ۱۳۹۹ در شهرهای تهران، اصفهان، اهواز، ساری، مشهد؛ و تجمعات روز ۲۵ شهریورماه ۱۳۹۹ در اهواز و کرمانشاه اشاره کرد. همچنین در روز ۲۵ تیرماه، روز بهزیستی و تامین اجتماعی، بازنشستگان کارگری بنا بر فراخوانی از پیش اعلام شده در چندین شهر دست به تجمع اعتراضی مقابل ادارت کل تامین اجتماعی زدند.

در تازه‌ترین این اعتراضات، در روز ۲۳ آذرماه دست‌کم در ۱۱ شهر شاهد تجمع بازنشستگان تامین اجتماعی بودیم که خبر این تجمع گسترده در برخی از رسانه‌های رسمی نیز، نظیر [خبرگزاری ایلنا](#)، منتشر شدند. در این روز، بازنشستگان تامین اجتماعی در شهرهای تهران، تبریز، اراک، خرم‌آباد، ایلام، مشهد، اصفهان، بجنورد، یزد، رشت و اهواز تجمعات اعتراضی شکل دادند که این تجمعات در تهران مقابل مجلس شورای اسلامی و در شهرهای دیگر مقابل ادارات تامین اجتماعی شکل گرفت.

در آذرماه همچنین با حجم زیادی از کارزارهای مجازی و نامه‌نگاری‌های بازنشستگان کارگری خطاب به مسئولان روبرو بوده‌ایم که در جدول ۱ چکیده‌ای از برخی از مهم‌ترین آنها قابل مشاهده است.

جدول ۱- نمونه‌هایی از نامه‌نگاری‌های بازنشستگان خطاب به مقامات رسمی

فهرست	نام و جایگاه	چکیده نظرات	رسانه منتشرکننده	هایپرلینک
۱	از نامه بازنشستگان تامین اجتماعی به رئیس مجلس	ماده ۹۶ قانون تامین اجتماعی به درستی اجرا نشده و هر ساله افزایش حقوق کارگران کمتر از تورم اعلام شده بوده که اوج آن ابتدای سال ۹۹ است و با توجه به اعلام نرخ تورم ۴۱,۲ درصدی	خبرگزاری ایلنا	لینک

		<p>بانک مرکزی حداکثر افزایش حقوق‌ها ۲۱ درصد اعلام شد.</p> <p>با توجه به مفاد قانونی تصویب شده خواهان پرداخت بدهی دولت و اجرای متناسب‌سازی از ابتدای برنامه ششم توسعه و در عین حال خواهان اجرای این قانون در سال‌های آتی و تمدید این بند در قانون هفتم توسعه هستیم. با وجود این‌که سازمان در مرداد ماه سال ۹۹ اقدام به متناسب‌سازی نمود ولی همچنان در اجرای این طرح تخطی کرده و اشکالات زیادی بر آن وارد است.</p>		
<p>لینک</p>	<p>خبرگزاری ایلنا</p>	<p>در اعتراض به نحوه اجرا و اصلاح همسان‌سازی و میزان ناچیز مستمری‌های خود، مقابل اداره تامین اجتماعی حاضر شده‌ایم و از این نهاد درخواست داریم به مطالبات ما پاسخ دهد. اصلاح همسان‌سازی برای بازنشستگان سخت و زیان‌آور با فرمول‌هایی انجام شده که به هیچ وجه رضایت‌بخش نیست؛ علاوه بر آن، ما خواستار افزایش مستمری‌ها به اندازه سبد معیشت، ارائه خدمات درمانی رایگان و مکفی به بازنشستگان و فراهم آوردن خدمات رفاهی مناسب هستیم. دریافتی حداقل‌بگیران با اجرای همسان‌سازی به سه میلیون تومان هم نرسیده است؛ سخت و زیان‌آورها هم از نحوه اصلاحات و وعده‌های بی‌سرانجام به ستوه آمده‌اند. بعد از ماه‌ها انتظار دریافتی بازنشستگان فقط بیست هزار تومان زیاد شده و این رقم ناچیز، توهین به بازنشسته است.</p>	<p>از صحبت‌های بازنشستگان کارگری خوزستان</p>	<p>۲</p>
<p>لینک</p>	<p>کارگرنیوز</p>	<p>در جریان مطالبه دیرین بازنشستگان تامین اجتماعی و همچنین متناسب‌سازی بازنشستگان</p>	<p>از نامه بازنشستگان</p>	<p>۳</p>

		<p>این سازمان که سرانجام پس از کش و قوس‌های بسیار، در مرداد ماه سال جاری به شیوه‌های نامعمول اجرا گردید، جایگاهی برای افرادی که از اول فروردین ۹۹ مشمول بازنشستگی گردیده‌اند، در نظر گرفته نشده است. لازم به ذکر است که در طرح همسان‌سازی بازنشستگان لشکری و کشوری در مهر ماه سال جاری، این امر در خصوص بازنشستگان سال ۹۹ آنان نیز محقق گردیده است. لذا بازنشستگان تامین اجتماعی علی‌الخصوص بازنشستگان سال ۹۹ این سازمان، مکرر مراتب اعتراض خود را به این قبیل تبعیضات اعلام نموده و خواهان اجرای آن برای بازنشستگان صندوق تامین اجتماعی نیز می‌باشند.</p>	<p>سال ۹۹ به مدیرعامل سازمان تامین اجتماعی</p>	
<p>لینک</p>	<p>خبرگزاری ایلنا</p>	<p>سازمان تأمین اجتماعی که به عنوان بزرگ‌ترین دستگاه بازنشستگی کشور و زیرمجموعه وزارتخانه شما، بیش از نیمی از جمعیت ایران را تحت پوشش دارد و با سیطره بر دسترنج بیمه‌شدگان و بازنشستگان، بخش عمده‌ای از سرنوشت آنان را رقم می‌زند، هر آنچه و به هر میزان که به وظایف و تعهدات خود درست و کامل عمل نماید فقط گوشه‌ای از تعهد خود و حقوق قانونی جامعه هدف را ادا نموده است نه بیشتر. اما خیانت در امانت و قانون‌گریزی، بی‌توجهی به وظایف و تعهدات، تبعیض و...، نارضایتی شدید آنان را در پی دارد.</p>	<p>از نامه بازنشستگان تامین اجتماعی به وزیر رفاه، کار و رفاه اجتماعی</p>	<p>۴</p>

با بررسی شعارها و سخنرانی‌ها، دست‌نوشته‌ها، پلاکاردها و بیانیه‌هایی مربوط به تجمعات گسترده روز ۲۳ آذر ماه و همچنین بر اساس نامه‌هایی که بازنشستگان خطاب به مسئولین نوشته‌اند، می‌توان چند مطالبه مهم آنها را در موارد ذیل دسته‌بندی کرد:

- عدم تطابق حداقل مستمری با ماده ۹۶ قانون تامین اجتماعی
- اجرای متناسب‌سازی به شکل ناهماهنگ با صندوق‌های کشوری و لشگری
- بی‌توجهی دولت به پرداخت مطالبات سازمان تامین اجتماعی
- اجرا نشدن متناسب‌سازی برای بازنشستگان سال ۹۹
- عدم مشارکت برابر ذی‌نفعان در ساختار مدیریتی تامین اجتماعی
- محقق نشدن واگذاری سهام شستا به بازنشستگان
- پرداخت مزایای دوران اشتغال به بازنشستگان مناطق جنگی و عملیاتی
- نبود سطح بندی در خدمات درمانی و باز شدن پای بیمه تکمیلی به درمان تامین اجتماعی.

در این بین، شیوه اجرای همسان‌سازی موضوعی است که بارها و به شکل‌های مختلف مورد اعتراض و انتقاد قرار گرفته و می‌توان آن را یکی از مهم‌ترین دلایل اعتراضی بازنشستگان دانست. نکته قابل توجه این است که بازنشستگان نه به خود طرح همسان‌سازی بلکه به شیوه اجرای آن انتقاد دارند. «اجرای ناقص»، «اجرای نادرست»، «اجرای نیم‌بند» و «اجرای سلیقه‌ای» از جمله تعبیری است که به دفعات در انتقادات آنها نسبت به اجرای همسان‌سازی تکرار شده است. مهم‌ترین نقدهای آنها را، بر اساس آنچه در اعتراض‌های مختلف‌شان بیان کرده‌اند و نیز آنچه فعالان کارگری و بازنشستگی اظهار داشته‌اند، می‌توان در این موارد خلاصه کرد:

- فرمول متناسب‌سازی وارد شده در بخشنامه شماره ۷۶ مستمری‌های سازمان تامین اجتماعی فرمولی نامتعارف است. مبنای متناسب‌سازی بر اصل ایجاد عدالت اجتماعی است. هم‌زمان با متناسب‌سازی در صندوق تامین اجتماعی دو صندوق استخدام کشوری و لشگری نیز اقدام به همسان‌سازی نمودند. در مقایسه با صندوق‌های دیگر، عدالت اجتماعی در صندوق تامین اجتماعی با حدود ۳۳ درصد حداقل‌بگیر در کمترین سطح قرار دارد.
- هر چند بند الف ماده ۱۲ قانون برنامه ششم توسعه دولت را ملزم به پرداخت بدهی خود به سازمان کرده ولی اجرای متناسب‌سازی توسط سازمان تامین اجتماعی را منوط به پرداخت بدهی دولت نکرده است. بلکه در این قانون اجرای متناسب‌سازی در بند ب ماده ۱۲ وارد شده است. لذا حتی با عدم پرداخت بدهی از طرف دولت باید سازمان به وظیفه خود عمل می‌کرده ولی از این وظیفه خود عدول نموده است.

- در اجرای متناسب‌سازی، سنوات مشاغل سخت و زیان‌آور محاسبه نشده هر چند که صاحبان این مشاغل حق بیمه زمان مشمول سخت و زیان‌آور خود را به میزان ۴ و ۸ درصد نسبت به آخرین حقوق دریافتی به صورت یکجا پرداخت کرده‌اند.
- با توجه به اجرا شدن متناسب‌سازی از مرداد ماه سال ۹۹، تمام کسانی که در چهار ماهه اول سال ۹۹ در زمره بازنشستگان و مستمری بگیران درآمده‌اند باید از این مزایا بهره‌مند گردند ولی افزایش حقوق این افراد از طرف سازمان نادیده گرفته شده است.
- افزایش کمک هزینه مسکن و کمک به تامین معیشت جزء متناسب‌سازی شمرده شده و از مرداد ماه ۹۹ برقرار شده در حالی که این موارد ارتباطی با متناسب‌سازی نداشته و باید معوقات آن از ابتدای سال پرداخت گردد که سازمان در این خصوص نیز کوتاهی کرده و معوقه‌ای پرداخت نکرده است.
- اجرای ناقص متناسب‌سازی باعث شده ماده ۱۱۱ قانون تامین اجتماعی تحقق پیدا نکرده و عدم محاسبه سنوات ارفاقی برای ازکارافتادگان کلی و بازماندگان از رسیدن به حداقل حقوق اشاره شده به متن قانون باز بمانند. در عین حالی که انتظار می‌رود با اصلاح متناسب‌سازی این مستمری بگیران به حداقل سطح معیشتی خود برسند.

▪ از همسان‌سازی به متناسب‌سازی: استحاله منفی

اعتراضات بازنشستگان تامین اجتماعی نسبت به همسان‌سازی حقوق‌ها این پرسش را مطرح می‌کند که چرا اجرای طرحی که در سال‌های اخیر همواره مورد تاکید بازنشستگان و فعالان کارگری و بازنشستگی بوده، نه تنها با استقبال روبرو نشده بلکه انتقادات زیادی هم به همراه داشته است؟ در میان دلایل اعتراض‌های اخیر بازنشستگان که در سطور بالا به آنها اشاره شد، احساس تبعیض و نابرابری در اجرای همسان‌سازی را می‌توان مهم‌ترین یا یکی از مهم‌ترین دلایل اعتراضات دانست. در جدول ۲ نمونه‌هایی شاخص از انتقادات و اعتراضاتی که بازنشستگان و فعالان کارگری درباره تبعیض در اجرای همسان‌سازی بیان کرده‌اند قابل مشاهده است.

جدول ۲. نمونه‌هایی از انتقادات به تبعیض مزدی

فهرست	نام و جایگاه	چکیده نظرات	رسانه منتشرکننده	هایپرلینک
۱	نصرالله دریابیگی عضو هیئت مدیره کانون	طرح همسان‌سازی برای همه صندوق‌های مختلف از کشوری و لشگری و تأمین اجتماعی در قانون برنامه آمده بود. سؤال این است چرا از محل بودجه و درآمد دولت به صندوق کشوری	کارگرنیوز	لینک

	<p>عالی مستمري بگيران تامين اجتماعي</p>	<p>و لشگري براي اين طرح پرداخت شد؛ اما براي صندوق تامين اجتماعي نه تنها ريالي پرداخت نگرديد؛ بلکه در قالب واگذاري چند بنگاه اقتصادي ورشکسته که خود بار مالي منفي براي صندوق سازمان تامين اجتماعي دارد، شعار پرداخت براي همسان سازي داده اند. مگر بازنشستگان صندوق تامين اجتماعي سهيم از بيت المال نيستند که دولت از جيب تهی ما حواله پرداخت داده است. چرا هيچ تناسبی در طرح همسان سازي بين بازنشستگان ۲ صندوق مذکور نيست زيرا حداقل ها و حداکثر افزايشات صندوق کشوري با صندوق تامين اجتماعي تا اين اندازه تفاوت فاحشي دارد. سؤال بازنشستگان عضو صندوق تامين اجتماعي اين است که چرا دولت در اجرائي قانون همسان سازي براي بازنشستگان تامين اجتماعي اين مقدار از عدالت و انصاف دور و دورتر شده است؟! آيا بازنشستگان عضو صندوق تامين اجتماعي، در محيطي دور از جامعه کنوني زندگي مي نمايند؟! آيا بودجه اي که براي همسان سازي حقوق بازنشستگان کشوري و لشگري تامين اعتبار گرديد، از محل درآمدهاي عمومي نيست اگر نيست که دروغ است و اگر هست پس چرا نبايد اين جمعيت حدود ۵/۳ ميليوني از آن بي بهره و در مقابل افراد مشابه از آن بهره مند باشند. کاسه صبر بازنشستگان تامين اجتماعي در حال سرريز شدن است.</p>	<p>نسرین هزاره مقدم</p>	<p>۲</p>
<p>کارگر آنلاين</p>	<p>لينک</p>	<p>تبعيض از همان روزهاي آغاز امسال، خودش را به رخ کشيد؛ بازنشستگان کشوري يا همان کارمندان سابق دولت، از فرودين ماه مشمول</p>		

	کارشناس حوزه کار	<p>افزایش مستمری‌ها شدند به طوری که حداقل مستمری این گروه، ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان تعیین شده است؛ اما بازنشستگان کارگری تا تیرماه منتظر افزایش ۲۶ درصدی مستمری‌ها ماندند و دریافتی‌شان با این افزایش به ۲ میلیون و ۸۰ هزار تومان رسید؛ امروز بعد از اجرای این همسان‌سازی که البته در جریان ورود به تامین اجتماعی، دچار استحاله منفی شده و به متناسب‌سازی بدل گشته، بازنشستگان کشوری براساس ادعان صریح وزیر کار، حداقل ۴ میلیون تومان در هرماه دریافتی دارند و بازنشستگان کارگری فقط ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان. با این حساب، به نظر می‌رسد «تبعیض» همچنان گریبان کارگران بازنشسته را گرفته است و قرار نیست به این سادگی‌ها، آن را رها کند.</p>
۳	جمعی از بازنشستگان کارگری	<p>عطف به ماسبق نشدن افزایش همسان‌سازی و مزایای مزدی، مصداق تبعیض مزدی است؛ چراکه بازنشستگان کشوری و لشگری از ابتدای سال مشمول کف ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار تومانی شده‌اند اما برای بازنشستگان تامین اجتماعی این‌طور نیست. اگر قرار است دولت ادعا کند دریافتی همه بازنشستگان را به بیشتر از ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان رسانده است، باید مابه‌التفاوت چهارماه ابتدای سال به بازنشستگان کارگری پرداخت شود. بازنشستگان کارگری که ۶۵ درصد بازنشستگان کشور را تشکیل می‌دهند، چهارماه از سال را با مستمری دو میلیون تومان و حتی زیر دو میلیون تومان سر کرده‌اند و عادلانه نیست افزایش ناشی از</p>
خبرگزاری ایلنا	لینک	

		همسان‌سازی و مزایای مزدی، فقط هفت ماه پایان سال پرداخت شود.		
لینک	روزنامه خراسان	بی‌تدبیری دولت و وزیر تعاون در این چند سال، باعث حقوق‌های پایین برای مستمری‌بگیران تامین اجتماعی و کارگران شده و فشار شدید به زندگی ما وارد کرده. حالا اگر ما شاکی هستیم به این خاطر است نه این‌که چرا کارمند و بازنشسته کشوری بیشتر می‌گیرد؟	از صحبت‌های یک بازنشسته کارگری	۴
لینک	خبرگزاری ایلنا	چرا همسان‌سازی بازنشستگان دولت با همسان‌سازی ما کارگران بازنشسته فرق دارد؟ چرا حداقل مستمری آنها به ۴ میلیون تومان رسیده و برای ما فقط ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان؟! ۴ میلیون تومان کجا و ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان کجا؟! دلیل اینهمه تبعیض و نابرابری چیست؟	جمعی از بازنشستگان تامین اجتماعی	۵

آن‌چه از نظرات مطرح شده در جدول ۲ برمی‌آید این است که «تبعیض» و «نابرابری» احساس مشترک بازنشستگان تامین اجتماعی در ارتباط با اجرای همسان‌سازی است. ریشه اصلی تبعیض مزدی و وجود نابرابری میان کارگران بازنشسته و کارمندان بازنشسته، در تقلیل همسان‌سازی به متناسب‌سازی در همسان‌سازی تامین اجتماعی نهفته است. کاظم فرج‌اللهی، از فعالین شناخته شده کارگری و بازنشستگی، در گفتگویی با [خبرگزاری ایلنا](#) تبعیض موجود را این‌طور صورت‌بندی کرده است:

«سرانجام در سال ۹۹، بودجه ناچیزی برای همسان‌سازی حقوق بازنشستگان اختصاص یافت، مبلغ اختصاص یافته با توجه به تورم بسیار ناچیز است و نتیجه اجرای آن نیز نتوانسته بازنشستگان را راضی کند. اولاً همسان‌سازی واقعی به معنای یکسان‌سازی دریافتی و نسبت افزایش حقوق بازنشستگان تامین اجتماعی و بازنشستگان دولت صورت نگرفته و همچنان فاصله معناداری بین دریافتی مستمری‌بگیر تامین اجتماعی با مستمری بازنشستگان سایر صندوق‌ها

دیده می‌شود. ثانیاً بازهم همان سیاست سوق دادن سطوح میانی و بالایی دستمزد به سمت حداقل‌بگیران ادامه دارد. به همین دلیل نام همسان‌سازی را به متناسب‌سازی تغییر دادند.»

نکته مشترکی که در اعتراض‌ها نسبت به وجود تبعیض در صندوق‌های بیمه‌ای دیده می‌شود، این است که نوک اغلب انتقادات به سوی دولت است و در واقع اغلب منتقدان معتقدند که دولت از یک سو قایل به سه‌جانبه‌گرایی در مدیریت سازمان تامین اجتماعی نیست و از سوی دیگر عمده توجه‌اش معطوف به مستمری‌بگیران صندوق بازنشستگی کشوری است. برای مثال فرامرز توفیقی، رئیس کمیته دستمزد کانون عالی شوراها و از مذاکره‌کنندگان مزدی، در گفتگویی به [خبرگزاری ایلنا](#) گفته است:

«متأسفانه در ۱۶ سال گذشته، دولت‌ها این درک را نداشته‌اند که دولت کل کشور هستند و نه فقط دولت کارمندان. مساله این است که دولت در قبال همه شهروندان، وظایف حاکمیتی قانونی دارد و این وظایف به روشنی در اسناد بالادستی مشخص شده است. اما نه دولت احمدی‌نژاد و نه دولت روحانی، هیچ‌یک، قدمی برای پرداخت بدهی‌های خود به تامین اجتماعی برنداشتند و دین خود را به کارگران ادا نکردند. دولت از یک طرف ادعا می‌کند بودجه ندارد و نمی‌تواند مطالبات انبوه سازمان تامین اجتماعی را پرداخت کند اما از سوی دیگر، بذل و بخشش می‌کند و ۱۰ هزار میلیارد تومان به صندوق‌های کشوری و لشگری می‌دهد تا متناسب‌سازی مستمری بازنشستگان را اجرایی کنند و این سیاست یک بام و دو هوا، اصلاً قابل قبول نیست. چرا درحالی‌که بیش از ۶۰ درصد بازنشستگان کشور، مستمری‌بگیر صندوق تامین اجتماعی هستند، دولت هیچ توجهی به معیشت و دغدغه‌های این گروه انبوه ندارد و خود را در مقابل زندگی اینها مسئول نمی‌داند؟»

انتقادات نسبت به تبعیض مزدی میان صندوق‌های بیمه‌ای حتی مورد تایید برخی مقامات رسمی از جمله نمایندگان مجلس هم بوده است و برای مثال حمیدرضا حاجی‌بابایی با تایید این مسئله به [خبرگزاری دانشجو](#) گفته است:

«متأسفانه در همسان‌سازی حقوق، برای کارگران رعایت همسان‌سازی و متناسب‌سازی براساس ماده ۱۲ برنامه ششم صورت نگرفته است، حق بر این است آنچه که برای کشوری و لشگری انجام می‌شود، برای کارگران و بازنشستگان تامین اجتماعی نیز انجام گیرد. همچنین برای کارکنان فولاد که متأسفانه انجام نگرفته است.»

با جمع‌بندی و بررسی اظهارات مختلف بازنشستگان، فعالین کارگری و بازنشستگی، و برخی مقامات رسمی؛ می‌توان گفت که تبعیض مزدی واقعی غیرقابل‌انکار در اجرای همسان‌سازی در صندوق‌های مختلف بیمه‌ای بوده است. این تبعیض به خصوص میان صندوق بازنشستگی کشوری و تامین اجتماعی دیده می‌شود. این تبعیض و نابرابری یکی از عمده‌ترین دلایل اعتراضات بازنشستگان کارگری در چند ماه اخیر بوده و چنین، می‌توان گفت که اعتراضات بازنشستگان درباره اجرای همسان‌سازی واکنشی است به اقدامی که تصمیم‌گیری درباره آن در بالاترین سطوح دولتی گرفته شده است. توجه به این نکته ضروری است که نابرابری یکی از مهم‌ترین مسایل اجتماعی کشور در سال‌های اخیر بوده و بسیاری از جامعه‌شناسان و اقتصاددانان در سال‌های اخیر هشدار داده‌اند که روند نابرابری‌ها و شکاف‌های اجتماعی و طبقاتی در ایران امروز به نقطه‌ای رسیده که می‌تواند منجر به بحران‌های سیاسی و امنیتی شود. باید در نظر داشت که نابرابری مزدی یکی از مهم‌ترین سازوکارهای تولید شکاف‌های اجتماعی و طبقاتی است. از سوی دیگر توجه به این نکته هم ضروری است که با توجه به این‌که اکثریت مستمری‌بگیران به سازمان تامین اجتماعی تعلق دارند، بهبود وضعیت معیشتی بازنشستگان بدون توجه به وضعیت بازنشستگان کارگری ممکن نیست.

▪ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

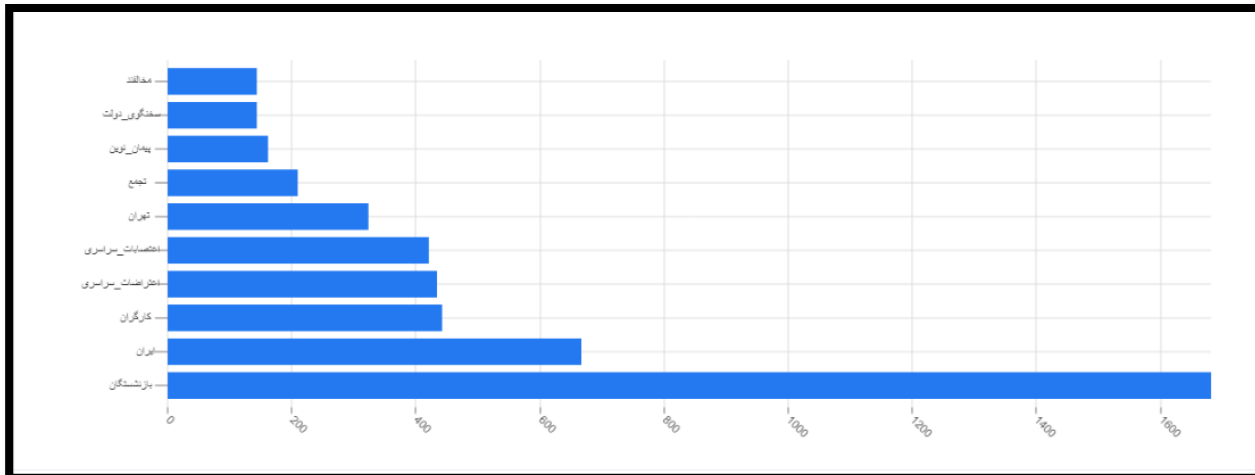
اگرچه اعتراضات بازنشستگان تامین اجتماعی همواره به شکل‌های مختلف وجود داشته و موضوعی نیست که در ماه‌های اخیر ظهور کرده باشد، اما به نظر می‌رسد که این اعتراضات در آستانه گذار از مرحله‌ای به مرحله دیگر است. زمینه عینی این گذار شرایط بحرانی اقتصاد کشور در دوران فعلی است که بیشترین فشار را بر روی طبقه مزدبگیر و مستمری‌بگیر وارد کرده است. جز این، سیر فرازها و فرودهای اعتراضات بازنشستگان در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که اعتراضات بازنشستگان در ماه‌های اخیر تغییراتی درونی را پشت سر گذاشته است. تجمعات همزمان در شهرهای مختلف بر اساس برنامه‌ای از پیش تعیین شده، افزایش اعتراضات آن هم در فرم تجمعات و نه فقط در قالب بیانیه و نامه، تکرار تجمعات در بازه‌های زمانی کوتاه از جمله نشانه‌های تغییر و گذار در اعتراضات بازنشستگان است. به نظر می‌رسد عدم توجه به این روند گذار، اعتراضات بازنشستگان را به مرور جدی‌تر می‌کند و در آینده نزدیک اعتراضات بازنشستگان نیز نظیر اعتراضات کارگری ابعادی گسترده‌تر پیدا می‌کنند.

شعارها، دست‌نوشته‌ها و پلاکاردهایی که در تجمعات بازنشستگان دیده می‌شوند مضامینی آشکارا معیشتی و اقتصادی دارند و در نقد وضعیت موجود بازنشستگان شکل گرفته‌اند. برخی از این شعارها و دست‌نوشته‌ها با صراحت کامل دلایل اعتراضات را نشان می‌دهند: «ما گرسنه‌ایم»، «بازنشسته تامین اجتماعی از خط فقر به خط مرگ

رسیده»، «معیشت، منزلت، حق مسلم ماست». برخی دیگر نشان دهنده برخی از مهم‌ترین خواسته‌های بازنشستگان است: «حقوق طبق تورم»، «حقوق مکفی و تامین رفاه برای بازنشستگان»، «درمان رایگان» و «دولت باید اموال به غارت رفته بازنشستگان را جبران کند». برخی شعارها هم نشان‌دهنده شکل‌گیری میزانی از خودآگاهی در میان بازنشستگان و نگاه رو به آینده آنها برای ادامه اعتراضات است: «اتحاد و همدلی رمز دادخواهی».

با کنار هم قرار دادن اعتراضات بازنشستگان در ماه‌های اخیر و بررسی آنها در قالب یک مجموعه اعتراضات به هم‌پیوسته، چند ویژگی عمده و مشترک در آنها دیده می‌شود که عبارتند از:

- اعتراضات بازنشستگان کاملاً معیشتی و اقتصادی است و دست‌کم در ظهور علنی‌اش ارتباطی با مسایل سیاسی ندارد. اینکه امروز با حجم بالایی از کارزارها و نامه‌های بازنشستگان خطاب به مسئولین مختلف روبرو هستیم، نشان‌دهنده این است که بازنشستگان امیدوارند از طریق مخاطب قرار دادن مقامات رسمی مسائل‌شان حل شود. حضور آنها در مقابل مجلس شورای اسلامی یا سازمان تامین اجتماعی نیز نشان‌دهنده این است که آنها می‌خواهند توسط نهادها و مقامات رسمی دیده و شنیده شوند. با این حال، بازنشستگان امروز با نوعی انباشت خواسته‌هایشان مواجه هستند که در طول زمان روی هم جمع شده و حل نشده است. انباشت خواسته‌های معیشتی و عدم توجه و رسیدگی دقیق به آنها، می‌تواند این اعتراضات معیشتی و اقتصادی را به مسئله حاد اجتماعی و سیاسی بدل کند. بازنمایی این اعتراضات در فضای مجازی نیز نشان می‌دهد که اعتراضات بازنشستگان در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی تا چه میزان مستعد گره خوردن با مسایل سیاسی است. رصد واژه بازنشستگان در فضای مجازی و تویتر نشان‌دهنده پیوند این موضوع با مسایل سیاسی است و پرتکرار بودن هشتگ‌هایی مثل «اعتراضات_سراسری»، «تجمع»، «مخالفند» و «پیمان_نوین» گویای این مسئله است. در نمودار زیر بیشترین هشتگ‌هایی که در پیوند با کلمه بازنشستگان استفاده شده قابل مشاهده است. بازه زمانی این نمودار از ابتدای فروردین ۱۳۹۹ تا اواخر آذر ماه ۱۳۹۹ است.

به نظر می‌رسد شکاف میان بازنشستگان و کانون‌های بازنشستگی در حال تعمیق است و بازنشستگان در مواردی از جمله در موضوع همسان‌سازی، کانون‌های بازنشستگی را نماینده مستقل و قدرتمندی برای خود نمی‌بینند. کانون‌های عالی بازنشستگان در مذاکرات مربوط به اجرای همسان‌سازی حضور داشته‌اند و طبق گفته‌های مقامات اجرایی قانون همسان‌سازی، اجرای طرح گام به گام با موافقت کانون‌های عالی بازنشستگان پیش رفته است. امروز و با گذشت چند ماه از اجرای همسان‌سازی، این موضوع بدل به یکی از مناقشه‌های عمده بازنشستگان شده و این نشان می‌دهد که کانون‌های بازنشستگی نتوانسته‌اند پل ارتباطی میان بازنشستگان و مقامات اجرایی باشند و در موارد زیادی نیز مورد انتقاد فعالان کارگری و بازنشستگی قرار گرفته‌اند.

اگرچه امروز به ماه‌های پایانی سال نزدیک هستیم، اما موضوع دستمزد سال ۹۹ همچنان به عنوان مسئله‌ای حل نشده برای مزدبگیران و مستمری‌بگیران باقی است. در بخشی از نامه بازنشستگان به رئیس مجلس، به موضوع دستمزد سال ۹۹ و شیوه تصویب و ابلاغ آن اشاره شده و آمده: «نمایندگان کارگری این میزان افزایش را تأیید و امضا نکرده و وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی بدون توجه به اعتراض نمایندگان کارگران و تنها با تأیید و اعمال زور نمایندگان کارفرمایی و نماینده دولت افزایش حقوق را خلاف قواعد قانونی ابلاغ نمود. به تبع این ابلاغ سازمان تأمین اجتماعی بدون توجه به شرایط تورمی و زندگی، به همین میزان حقوق مستمری بگیران خود را افزایش داده که شایان ذکر است عدم اجرای صحیح مواد قانونی ۹۶ تأمین اجتماعی و ۴۱ قانون باعث شده که طی ۱۴ سال گذشته درآمد بازنشستگان تأمین اجتماعی حدوداً ۴۵ درصد از نرخ تورم رسمی کشور عقب مانده و نه تنها فشار تحمل زندگی را بر بازنشستگان و مستمری‌بگیران دو چندان کرده بلکه با تورم چند برابری سال جدید توان زندگی را از این

جامعه زحمت‌کش گرفته است.» این نکته نشان می‌دهد که مزدبگیران و مستمری‌بگیران نسبت به سه‌جانبه‌گرایی خاصه در مذاکرات مزدی حساسیت زیادی دارند و عدم رعایت این موضوع می‌تواند به یکی از پایه‌های اعتراضات بدل شود. این نکته به خصوص حالا که در آستانه رسیدن به فصل مذاکرات مزدی هستیم اهمیتی مضاعف دارد.

- برخی از انتقاداتی که به اجرای همسان‌سازی وارد شده، از جمله در مورد مشاغل سخت‌وزیان‌آور، مورد تایید بالاترین مقامات رسمی نظیر وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی هم بوده است اما همچنان رفع نشده یا به شکل ناقص حل شده است. تجربه اجرای همسان‌سازی در همین مدت کوتاهی که از اجرای آن می‌گذرد، نشان می‌دهد که اجرای ناقص و شتابزده یک طرح و در نظر نگرفتن نظرات ذینفعان در اجرای آن، می‌تواند طرحی سازنده و متریقی را به ضد خود بدل کند. به عبارتی، اجرای ناقص قانون همسان‌سازی و بدل کردن آن به متناسب‌سازی، نه فقط اهداف اولیه آن را محقق نکرده بلکه امروز خود به مسئله‌ای تازه بدل شده که دامنه‌ای از اعتراضات را به همراه داشته است.